

Wacław Jarmołowicz*
Baha Kalinowska-Sufinowicz**

**FUNKCJONOWANIE REGIONALNEGO RYNKU PRACY
(NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO
W LATACH 2000–2010)**

WPROWADZENIE

Wielkopolska oceniana jest jako region należący do prężniej rozwijających się w Polsce. Osiąganie wyraźnie wyższych od krajowych (przeciętnych) wskaźników ekonomicznych, pozwala zaliczyć województwo wielkopolskie do silniejszych gospodarczo regionów Polski. Wielkopolska posiada bogate możliwości rozwoju gospodarczego między innymi z racji swojego położenia geograficznego, a także powiązań komunikacyjnych z innymi regionami Polski oraz krajów Europy¹. Gospodarcze miejsce województwa wielkopolskiego na mapie Polski można przestawić za pomocą poziomu PKB na 1 mieszkańca w województwie wielkopolskim na tle Polski (por.: tab. 1). PKB w Wielkopolsce – pomimo okresów spowolnienia gospodarczego (lata 2001–2002 oraz od 2008 roku) zwiększał się z każdym rokiem zarówno w ujęciu globalnym, jak i w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Z kolei udział województwa wielkopolskiego w PKB ogółem Polski stanowił w latach 2000–2008 ponad 9%.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja, analiza i ocena funkcjonowania regionalnego rynku pracy na przykładzie województwa wielkopolskiego w latach 2000–2010², z uwypukleniem problemów zatrudnienia, wynagrodzeń oraz bezrobocia.

* Prof. dr hab., Kierownik Katedry Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

** Dr n. ekon., adiunkt w Katedrze Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

¹ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim. Raport o realizacji Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku w latach 2006–2008*, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2009, s. 128.

² W niektórych analizach statystyczno-ekonomicznych z powodu niedostępności danych okres badawczy został skrócony.

Zakres przestrzenny opracowania dotyczy zatem województwa wielkopolskiego, położonego w środkowo-zachodniej części Polski. Obszar ten należy do większych regionów w kraju. Pod względem powierzchni (29 826 km kw.) zajmuje on drugie miejsce w kraju³. Z kolei biorąc pod uwagę ludność Wielkopolski⁴, z udziałem 8,94% w ogólnej liczbie ludności Polski, zajmuje ona trzecie miejsce w kraju po województwach: mazowieckim (13,70%) i śląskim (12,14%). Teren województwa wielkopolskiego zamieszkiwało na koniec I półrocza 2010 roku – ponad 3,4 miliona osób⁵.

Tabela 1.

PKB ogółem i *per capita* w Polsce i Wielkopolsce w latach 2000–2008 (w mln zł)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
PKB <i>per capita</i> w Polsce								
19464	20371	21130	22048	24153	25767	27799	30873	33394
PKB <i>per capita</i> w Wielkopolsce								
18900	20634	21072	22256	26001	27553	29279	32266	34934
Udział Wielkopolski w PKB ogółem Polski (w %)								
9,3	9,3	9,1	9,2	9,5	9,4	9,3	9,3	9,3

Uzupełnienie: Z powodu niedostępności danych okres badawczy skrócono.

Źródło: Portal, roczniki i opracowania statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego (dalej: GUS) w Warszawie oraz Urzędu Statystycznego (dalej: US) w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

Zakres czasowy z kolei obejmuje pierwszą dekadę XXI wieku. Okres ten jest szczególnie interesujący z wielu względów. Na początku tego okresu można było zaobserwować jeszcze „echa” kryzysu rosyjskiego z 1998 roku, następnie istotnym wydarzeniem było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Polska (w tym województwo wielkopolskie) uzyskała dostęp do znaczących środków finansowych, co miało wpływ na zwiększone możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego. W 2007 roku rozpoczął się ogólnoswiatowy

³ *Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013*, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2006, s. 12.

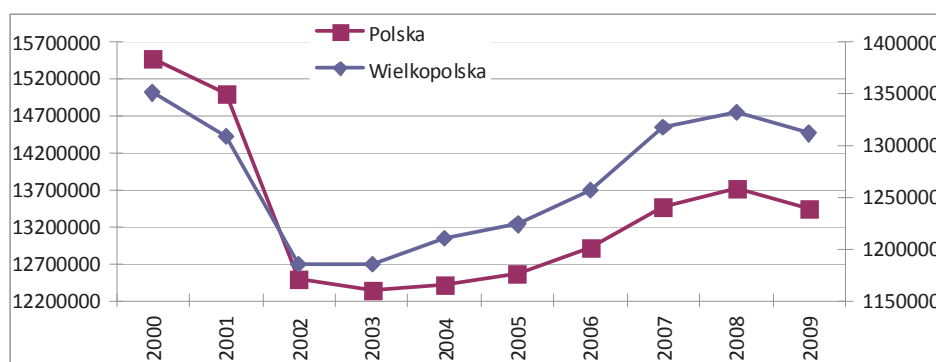
⁴ W niniejszym raporcie z powodów redakcyjnych „województwo wielkopolskie” oraz „Wielkopolska” będą stosowane zamiennie, choć pierwszy termin jest kategorią administracyjną, natomiast drugi termin używany jest dla określenia krainy historycznej i – co najważniejsze – nie są one *de facto* równoznaczne. Przedmiotem zainteresowania niniejszego raportu jest jednak województwo wielkopolskie.

⁵ Obliczenia własne na podstawie: *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym*, Stan w dniu 30 VI 2010r., GUS, Warszawa 2010, tab. 2, s. 11.

kryzys finansowy i gospodarczy, który miał – i ma nadal – również istotny wpływ na sytuację na polskim i wielkopolskim rynku pracy pod koniec I dekady XXI wieku.

ZATRUDNIENIE

Województwo wielkopolskie dysponuje znacznymi zasobami pracy. Liczba pracujących w województwie wielkopolskim stanowiła około 10% pracujących ogółem w Polsce.

Wykres 1. Pracujący w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2000–2009 (stan w dniu 31.12)

Uzupełnienie: Liczba pracujących podana według faktycznego miejsca pracy, poza pracującymi w jednostkach budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, przy uwzględnieniu rolników indywidualnych oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

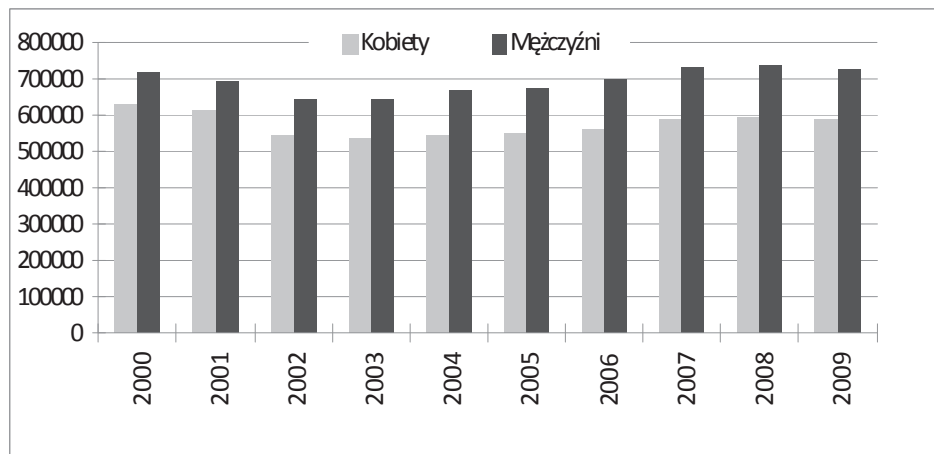
Źródło: Portal, roczniki i opracowania statystyczne GUS w Warszawie oraz US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

Porównując zmiany poziomu zatrudnienia w Polsce i w Wielkopolsce można zauważyć, że najbardziej drastyczny spadek tej wielkości miał miejsce na przełomie 2001 i 2002 roku. Jednakże, jeśli jeszcze w 2002 roku zatrudnienie w Polsce stanowiło „tylko” 82,7% liczby pracujących z roku poprzedniego, zaś w Wielkopolsce liczba pracujących w tymże roku stanowiła „aż” 90,6% stanu z roku poprzedniego.

W Wielkopolsce (w latach 2000–2009) dominowało przy tym zatrudnienie w sektorze prywatnym i to ono też podlegało największym fluktuacjom pod wpływem zmian w stanie koniunktury gospodarczej. Gdy chodzi natomiast

o zmiany w poziomie zatrudnienia w sektorze publicznym można by zauważyć, że na ogół nie wykazywały one większych powiązań z tempem wzrostu gospodarczego. Właściwość ta, jako dotycząca sektora prywatnego, jest charakterystyczna również – i w ogóle – dla Polski⁶.

Analizując z kolei strukturę pracujących według płci można stwierdzić, że na badanym obszarze większość pracujących stanowili mężczyźni. Kobiet pracowało znacznie mniej i – co więcej – te różnice pogłębiły się (w badanym okresie) bardziej jeszcze na niekorzyść kobiet. I tak w 2000 roku, liczba kobiet pracujących stanowiła 87,7% liczby zatrudnionych mężczyzn, natomiast w 2009 roku – relacja ta wynosiła już 81,5%.

Wykres 2. Pracujący według płci w województwie wielkopolskim w latach 2000–2009 (stan w dniu 31.12)

Uzupełnienie: Liczba pracujących podana według faktycznego miejsca pracy. Z powodu niedostępności danych statystycznych okres badawczy skrócono.

Źródło: Portal, roczniki i opracowania statystyczne US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

⁶ Szerzej: B. Kalinowska-Sufinowicz, *Wielkopolski rynek pracy lat 2000–2010 a model flexicurity*, raport opracowany w ramach projektu: „FLEXCORE – wielopłaszczyznowa promocja elastycznego rozwoju zawodowego w oparciu o ideę *Flexicurity* w Wielkopolsce”, Wielkopolski Związek Pracodawców Prywatnych, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2011, s. 48 i dalsze; por. też: B. Kalinowska, *Równowaga między życiem zawodowym a rodzinnym w perspektywie makroekonomicznej*, [w:] *Równowaga praca – życie – rodzina*, C. Sadowska-Snarska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2008, s. 86.

Strukturę zatrudnienia województwa wielkopolskiego można również przedstawić w oparciu o podział na trzy sektory: rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo (I), przemysł i budownictwo (II) oraz szeroko pojmowane usługi (III)⁷. Podział gospodarki na sektory te – i jak wiadomo – wynika z odrębności cech, które charakteryzują różne dziedziny aktywności ekonomicznej ludności, pracującej w poszczególnych sektorach. Sektor pierwszy bazuje na najbardziej bezpośrednim wykorzystaniu zasobów naturalnych, a zatem cykl produkcyjny wymaga tu również długiego okresu. W skład sektora drugiego wchodzi działalność przemysłowa i budownictwo. Cechą charakterystyczną usług natomiast jest ich wysoka pracochłonność, a co również sprawia, że dział ten w szczególności generuje miejsca pracy, a zatem może się przyczyniać do poprawy sytuacji na regionalnym rynku pracy⁸.

Znaczący udział pracujących w działalności sektora trzeciego ocenia się szczególnie pozytywnie. Usługi bowiem, a zwłaszcza te o charakterze rynkowym i tzw. okołobiznesowe, przyczyniają się do wzrostu konkurencyjności regionalnych struktur gospodarczych. Dominacja sektora działalności usługowej w gospodarce jest też cechą szczególną współczesnych gospodarek krajów rozwiniętych ekonomicznie. Wyraźna jest tu bowiem silna zależność pomiędzy poziomem rozwoju (mierzonym wartością PKB *per capita*) a znaczeniem sektora usług w strukturze gospodarki. Im wyższy poziom rozwoju kraju czy regionu, tym większa jest też rola usług⁹.

Zależności pomiędzy poziomem rozwoju gospodarczego a zmianami zachodzącymi w liczbie pracujących w wyróżnionych trzech sektorach stanowią określone prawidłowości nie tylko w skali kraju, ale również na poziomie regionalnym. Pewne odmienności mogą jednak wynikać np. z zróżnicowanych warunków naturalnych czy przyrodniczych bądź też z koncentracji zakładów produkcyjnych w niektórych województwach¹⁰.

⁷ E. Kabath, M. Tarkowski, *Ogólna charakterystyka obszaru i poziomu rozwoju regionu*, [w:] *Regiony Polski. Województwo wielkopolskie*, II edycja, K. Gawlikowska-Hueckel (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk – Warszawa 2000, s. 5.

⁸ E. Kabath, M. Tarkowski, *Ogólna charakterystyka...*, *op. cit.*, s. 5.

⁹ Por.: *Ibidem*, s. 5.

¹⁰ *Ibidem*, s. 5.

Tabela 2.**Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w województwie wielkopolskim w latach 2002–2010 (stan w dniu 31.12, w %)**

Dane	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ogółem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Sektor rolniczy	17,9	17,7	17,4	17,1	16,7	15,9	15,8	15,9	16,1
Sektor przemysł.	31,9	32,3	32,9	32,6	32,7	33,3	32,8	32,1	31,8
Sektor usług rynkowych	34,2	34,2	34,4	34,7	35,3	35,9	51,4	52,0	52,1
Sektor usług nierynkowych	16,0	15,8	15,3	15,6	15,3	14,9			

Uzupełnienie: Dane uwzględniają pracujących według faktycznego miejsca pracy, a także rolników indywidualnych oraz podmioty gospodarcze o liczbie pracujących do 9. Z powodu niedostępności porównywalnych danych statystyczny za lata 2000–2001 okres badawczy skrócono.

Źródło: *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim*, wyd. cyt., tab. 28, s. 71; obliczenia własne na podstawie: portal, roczniki i opracowania statystyczne US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

Wielkość i struktura liczby pracujących w województwie wielkopolskim kształtowała się dość korzystnie, w tym i z punktu widzenia relacji pomiędzy poszczególnymi sektorami ekonomicznymi. I tak, najmniejsza liczba ludności pracowała w sektorze rolniczym, a udział tej liczby w zasobie pracujących Wielkopolan obniżył się z 17,9% w 2002 do 16,1% w 2010 roku. Kierunek tych zmian jest zgodny z tym, jaki występuje tak Polsce, jak i w innych krajach Unii Europejskiej¹¹. W latach 2002–2007 sektor drugi charakteryzowała rosnąca liczba osób pracujących. Co prawda, lata 2008–2009 przyniosły pewien spadek liczby osób tu zatrudnionych, co mogło wynikać z faktu, że do sektora tego zalicza się nie tylko przemysł, ale i budownictwo, które jest „barometrem” sytuacji gospodarczej i mocniej reagował na szoki makroekonomiczne, jakie wiązały się kryzysem finansowym i gospodarczym ostatnich lat. Kryzys ten

¹¹ Por. M. Bukowski, G. Koloch, P. Lewandowski, *Makrostruktura rynku pracy, szoki i instytucje*, [w:] *Zatrudnienie w Polsce 2007. Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*, M. Bukowski (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008, s. 18.

wiązał się bowiem m.in. z drastycznym ograniczeniem dostępności kredytów zarówno mieszkaniowych, jak i inwestycyjnych, a co miało swoje „przełożenie” na spadek popytu, gdy chodziło o kupno nowych mieszkań oraz nie pozostało tym samym bez wpływu na liczbę zatrudnionych w tymże sektorze.

Największą liczbą osób pracujących charakteryzowały się usługi. Miały też one swój największy udział w ogólnej liczbie pracujących Wielkopolan, przy czym – w większości – zatrudnienie pracujących dotyczyło usług rynkowych.

WYNAGRODZENIA

Poziom wynagrodzeń, jakie otrzymują za swoją pracę pracownicy, stanowi istotny czynnik, określający siłę nabywczą gospodarstw domowych, skierowaną na konsumpcję prywatną w województwie. Skumulowane zaś dochody gospodarstw domowych i osób prawnych określają zarazem popyt detereminujący produkcję w danym regionie¹². Im wyższy jest bowiem poziom produkcji, tym większe jest też zapotrzebowanie na pracę oraz niższy poziom bezrobocia. Poziom wynagrodzeń w Wielkopolsce wzrastał od kwoty 1869,29 PLN w 2000 do 2805,30 PLN w 2009 roku. W efekcie „przeciętny” Wielkopolanin – w 2009 roku – otrzymywał nominalnie o około połowę większe wynagrodzenie brutto aniżeli w 2000 roku.

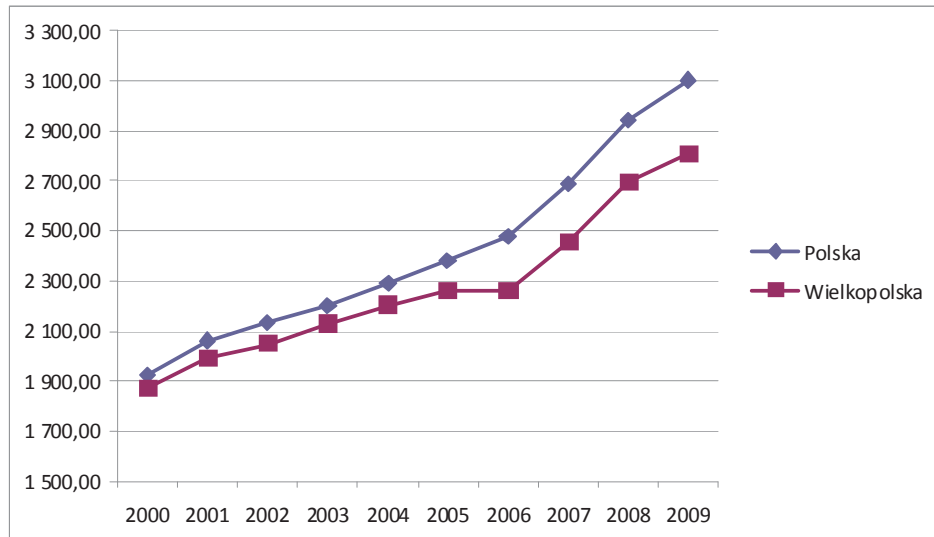
Województwo wielkopolskie zaliczane jest przy tym – mimo swego gospodarczego znaczenia – do regionów o nie najwyższych przeciętnych płacach. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Wielkopolsce kształtowało się w badanym okresie poniżej przeciętnej dla Polski. Dzieje się tak m.in. dlatego, że średnie wynagrodzenie w kraju jest „windowane” przez województwo mazowieckie, które charakteryzuje się najwyższym poziomem płac w kraju. W rezultacie niewiele jest regionów, które są „w stanie” przekroczyć tak wysoko określony próg¹³.

Wprawdzie przeciętne wynagrodzenie w Wielkopolsce systematycznie rośnie, jednak średnie roczne tempo przyrostu jest niższe niż „średnia” w kraju i co więcej, widać wyraźnie, że przeciętne płace Wielkopolan relatywnie obniżyły się w porównaniu do poziomu przeciętnego w Polsce.

¹² B. Wyżnikiewicz, M. Peterlik, *Dochody osobiste gospodarstw domowych. Poziom wynagrodzeń*, [w:] *Regiony Polski. Województwo wielkopolskie*, II edycja, K. Gawlikowska-Hueckel (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk – Warszawa 2000, s. 55.

¹³ Por.: *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2008 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Warszawa 2009, tab. 2, s. 68; B. Wyżnikiewicz, M. Peterlik, *Dochody osobiste...*, *op. cit.*, s. 55.

Zmiany poziomu wynagrodzeń w województwie wielkopolskim w relacji do poziomu wynagrodzeń Polski wykazują tendencję malejącą. W 2000 roku Wielkopolanie otrzymywali wynagrodzenia stanowiące 97% przeciętnej krajowej, w 2009 roku zaś – 90%.

Wykres 3. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce i w województwie wielkopolskim w latach 2000–2009 (w PLN)

Uzupełnienie: Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto dotyczą jednostek, których siedziba zarządu znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego (dane za lata 2000–2001), z liczbą pracujących większą od 9 osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących (lata 2002–2008).

Źródło: *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim*, wyd. cyt., tab. 31, s. 74.; portal, roczniki i opracowania statystyczne GUS w Warszawie oraz US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

BEZROBOCIE

Dzięki permanentnie poprawiającej się sytuacji gospodarczej Wielkopolski oraz prowadzonej aktywnej polityce na rynku pracy, województwo wielkopolskie wyróżniało się wśród innych regionów Polski jedną z lepszych sytuacji na rynku pracy w kontekście rozmiarów i natężenia bezrobocia. Pomimo wysoce dynamicznych zmian w kształtowaniu się stopy bezrobocia w województwie wielkopolskim (uwarunkowanych m.in. akcesją Polski do UE

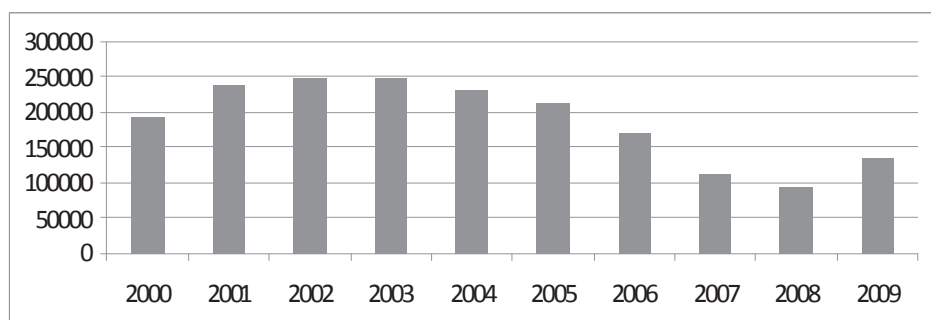
w 2004 r. oraz kryzysem ogólnosiwiatowym począwszy do 2007 roku), wartość tego wskaźnika dla tego regionu w latach 2000–2010 była przeciętnie niższa o około 3 punkty procentowe w stosunku do stopy bezrobocia dla Polski ogółem.

Tabela 3.

Stopa bezrobocia w województwie wielkopolskim i przeciętnie w Polsce w latach 2000–2010 (stan na dzień: 31.12)

Województwo	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wielkopolskie	12,5	16,6	17,2	17,1	15,9	14,6	11,7	7,8	6,4	9,2	9,2
Polska	15,1	19,4	20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	12,1	12,3

Źródło: *Wielkopolski rynek pracy w liczbach na przestrzeni lat 2000–2008*, Wielkopolski Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2009, tab. 1, s. 6; Portal, roczniki i opracowania statystyczne GUS w Warszawie, wydania z odpowiednich lat.

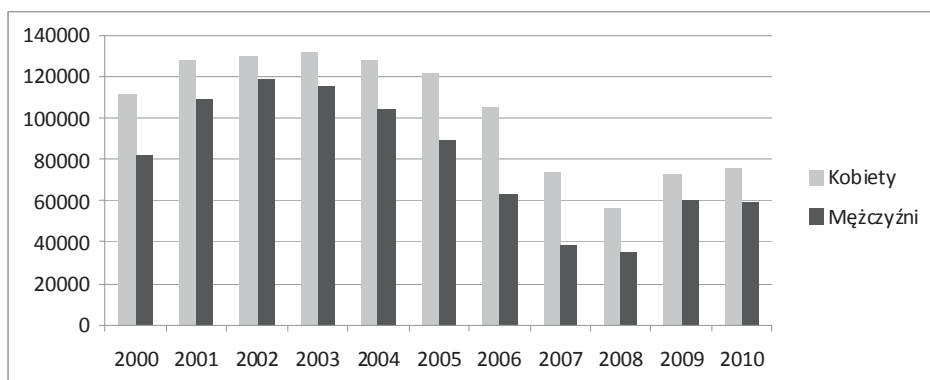
Wykres 4. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w województwie wielkopolskim w latach 2000–2009 (stan w dniu 31.12)

Źródło: *Sytuacja na rynku pracy w województwie wielkopolskim w latach 2000–2007*, US w Poznaniu, Poznań 2009, tab. 1, s. 42; Portal, roczniki i opracowania statystyczne US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

W badanym okresie w województwie wielkopolskim występowało znaczne zróżnicowanie pod względem liczby osób zarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowych urzędach pracy (dalej: PUP). Początek XXI wieku przyniósł wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych z poziomu 193,3 tys. w 2000 roku do 249,2 tys. w 2002 roku i od tamtego roku obserwowalne jest stopniowe zmniejszanie się liczby osób bezrobotnych do 2008 roku, kiedy to w PUP-ach Wielkopolski zarejestrowało się 91,4 tysiąca osób. W okresie tym liczba

bezrobotnych zmniejszyła się o niemal 2/3. Rok 2009 przyniósł ponowny wzrost poziomu bezrobocia do 133,5 tys. osób.

Natężenie bezrobocia kształtuje się na różnym poziomie w zależności od cech demograficznych i społeczno-zawodowych. Poziom bezrobocia rozkładał się nierówno pomiędzy osobami obu płci. We wszystkich latach badanego tu okresu kobiety stanowiły większość bezrobotnych. Na początku dekady można było dostrzec stopniowe poprawianie się sytuacji kobiet. Ich udział w ogóle bezrobotnych zmniejszył się z 57,7% w 2000 roku do 52,1% w 2002 roku, kiedy to nierówności pomiędzy płciami w kontekście poziomu bezrobocia były najmniejsze. Od tamtego czasu do 2007 roku nierówności płci pogłębiały się na niekorzyść kobiet. W 2007 roku populacja bezrobotnych w Wielkopolsce składała się bowiem w niemal dwóch trzecich z kobiet. Od 2009 roku sytuacja się poprawiła, ale w 2010 roku udział kobiet znów zwiększył się, osiągając 56% ogółu bezrobotnych w województwie.

**Wykres 5. Liczba bezrobotnych według płci w latach 2000–2010
(stan na dzień: 31.12)**

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Wielkopolski rynek pracy w liczbach na przestrzeni lat 2000–2008*, Wielkopolski Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2009, wykres 4, s. 11; portal, roczniki i opracowania statystyczne US w Poznaniu, wydania z odpowiednich lat.

Przewaga liczebna kobiet wśród ogółu bezrobotnych w Wielkopolsce w badanym okresie oznaczała, że na regionalnym rynku pracy bezrobocie w większym stopniu dotyczyło kobiet. W badanym okresie liczba bezrobotnych kobiet systematycznie zmniejszała się, jednak ich odsetek w całej populacji

bezrobotnych zwiększał się. Co więcej, kobiety stanowiły ponad połowę ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych¹⁴.

Poziom bezrobocia uzależniony jest m.in. od poziomu kapitału ludzkiego. Bezrobocie w największym stopniu dotyka osób najsłabiej wykształconych. Analizując kształtowanie się liczby zarejestrowanych w PUP-ach województwa wielkopolskiego bezrobotnych można dostrzec wiele zjawisk i tendencji.

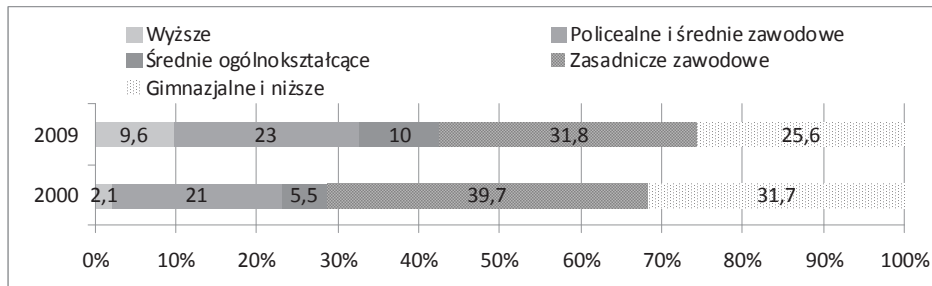
Najliczniejszą wśród bezrobotnych Wielkopolan grupę, stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Drugą również liczną grupą osób bezrobotnych, wyróżnionych według poziomu wykształcenia w województwie wielkopolskim, są osoby z ukończoną co najwyżej szkołą na poziomie gimnazjalnym. Wśród przyczyn takiego stanu na wyróżnienie zasługuje niechęć osób o tym poziomie wykształcenia do zmiany zawodu, podczas gdy grupa osób – nawet z niższym poziomem wykształcenia (a więc z gimnazjalnym i poniżej) relatywnie okazywała się być nieco bardziej elastyczna w dostosowywaniu swoich umiejętności do potrzeb regionalnego rynku pracy. Mobilność zawodowa pracowników jest bowiem istotną determinantą skutecznego znalezienia zatrudnienia¹⁵.

Kolejnym powodem dominacji liczebnej tych dwóch kategorii bezrobotnych w populacji bezrobotnych ogółem jest też relacja między otrzymywanym zasiłkiem dla bezrobotnych a potencjalnym wynagrodzeniem za pracę w porównaniu do grup osób o wyższych poziomach wykształcenia, dla których z kolei „bytowanie” bez pracy i płacy wiąże się ze znacznie większym uszczerbkiem finansowym. Z punktu widzenia mikroekonomicznego osobom najsłabiej wykształconym, a więc i najgorzej przygotowanym do wykonywania zawodu, najbardziej „opłaca się” przebywanie w zasobie osób bezrobotnych.

Bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym, choć najmniej efektywni w poszukiwaniu pracy, to wraz z osobami najsłabiej wykształconymi stanowili w 2000 roku 71,4% populacji bezrobotnych Wielkopolan. Udział tych dwóch grup systematycznie obniżał się do 57,4% w 2009 roku.

¹⁴ *Wielkopolski rynek pracy wczoraj i dziś*, Wielkopolski Urząd Pracy, Poznań 2010, s. 37.

¹⁵ Por.: B. Kalinowska-Nawrotek, *Dyskryminacja kobiet na polskim rynku pracy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005, s. 52.

Wykres 6. Udział bezrobotnych o poszczególnych poziomach wykształcenia w bezrobociu ogółem w Wielkopolsce w latach 2000 i 2009 (stan na dzień: 31.12)

Źródło: *Wielkopolski rynek pracy w liczbach na przestrzeni lat 2000–2008*, Wielkopolski Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2009, tab. 2, s. 14; *Bezrobocie rejestrowane I-IV kw. 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010, tab. 27, s. 49 (w zaokrągleniu do pełnego 100 osób).

Problemy bezrobocia w najmniejszym stopniu dotyczyły osób z wyższym wykształceniem. Dbalność zatem o rozwój „swojego kapitału ludzkiego” (a co zresztą nie pozostało też bez wpływu na tempo wzrostu gospodarczego regionu)¹⁶, w „aspekcie bezrobocia” przynosiła lepiej „wykształconym” wymierne korzyści. Osoby z wyższym wykształceniem nie tylko posiadały lepsze kwalifikacje zawodowe i były lepiej przygotowane do trudnego i wymagającego rynku pracy, ale i też lepiej radziły sobie ze skutecznym poszukiwaniem miejsca pracy. Biorąc pod uwagę udział liczby bezrobotnych o tym poziomie wykształcenia wśród ogółu bezrobotnych w Wielkopolsce, grupa ta „przodowała” w stosunkowo efektywnym znajdowaniu pracy. Jednakże, warto też zwrócić uwagę na niepokojący, bo ponad czterokrotny wzrost udziału tej grupy w zasobie bezrobotnych Wielkopolan (z 2,1% w 2000 do 9,6% w 2009 roku).

Ponadto, zaskakującym faktem stwierdzonym w badaniu jest to, że drugą grupą jako najmniej liczną wśród zarejestrowanych w województwie wielkopolskim bezrobotnych były osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Możliwe, że wynika to ze zmniejszającej się liczby osób wchodzących na rynek pracy o takim poziomie wykształcenia. Absolwenci liceów ogólnokształcących mogą bowiem częściej decydować się na dalszą edukację, wybierając studia wyższe. Więcej osób, legitymujących się średnim

¹⁶ W. Jarmołowicz, B. Kalinowska-Sufinowicz, *Niektóre egzo- i endogeniczne uwarunkowania wzrostu gospodarczego. Polska z przełomu wieków*, [w:] *Wzrost gospodarczy i polityka makroekonomiczna*, W. Kwiatkowska, E. Kwiatkowski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010, s. 21.

poziomem wykształcenia, może też wybierać szkoły średnie zawodowe i policealne, dające zawód. Stąd też grupa osób bezrobotnych z ostatniej grupy „należała” do tych licznych. Co więcej, osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym „zwiększyły” swój udział w liczbie osób bezrobotnych w Wielkopolsce w latach 2000–2009 dwukrotnie.

ZAKOŃCZENIE

Wielkopolska należy do regionów o znaczącym potencjale społeczno-zawodowym i gospodarczym. Warto więc również – reasumując – wskazać „mocne” i „słabsze” strony funkcjonowania wielkopolskiego rynku pracy w obszarze zatrudnienia, wynagrodzeń oraz bezrobocia.

Mocną stroną województwa wielkopolskiego jest silny sektor prywatny z liczbą pracujących, zdecydowanie przewyższającą liczbę pracujących w sektorze publicznym. Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych kształtuje się w sposób charakterystyczny dla regionów oraz krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo, w których dominującą rolę odgrywają usługi. Zagrożeniem jest natomiast silne uzależnienie poziomu zatrudnienia w sektorze prywatnym od koniunktury gospodarczej, a także pogłębianie się w latach 2000–2009 nierówności pomiędzy płacami w zakresie udziału kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych.

Istotną cechą województwa wielkopolskiego w I dekadzie XXI wieku było kształtowanie się poziomu wynagrodzeń poniżej przeciętnej dla kraju. Niższy poziom wynagrodzeń jednak można interpretować dwojako – zarówno pozytywnie, jak i negatywnie. Z jednej strony jest on przyczyną obniżania siły nabywczej w regionie i obniżania popytu konsumpcyjnego, co może działać – zgodnie z zasadą mnożnika konsumpcyjnego – na znacznie większy spadek poziomu produkcji (ujemne działanie mnożnika). Z drugiej jednak strony warto podkreślić, że na ogół regiony i kraje, charakteryzujące się niższym poziomem płac, cechuje nie tylko wyższa konkurencyjność w kreacji nowych miejsc pracy, ale również – co jest współzależne – niższa stopa bezrobocia. Niższy poziom wynagrodzeń pozwala na bardziej elastyczne funkcjonowanie regionalnego rynku pracy. Przy niższym poziomie płac wyższy jest też popyt na pracę, a więc i poziom zatrudnienia, co wynika z zależności makroekonomicznych.

„Mocną” stroną Wielkopolski był niski poziom bezrobocia na tle innych województw w Polsce. W latach 2007–2008 i 2010 Wielkopolska była województwem o najniższej stopie bezrobocia w kraju. Stosunkowo korzystnie kształtowała się również struktura osób bezrobotnych według poziomu wykształcenia. Dominowały w niej zarazem osoby słabiej wykształcone. Do negatywnych cech wielkopolskiego rynku pracy w sferze bezrobocia można

zaliczyć rosnący udział osób z wykształceniem wyższym w populacji bezrobotnych ogółem.

LITERATURA

Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Bezrobocie rejestrowane I–IV kw. 2009 r., GUS, Warszawa 2010.

Bezrobotni oraz stopa bezrobocia według województw, podregionów i powiatów (stan w końcu grudnia 2009 r.), GUS, Warszawa 2010.

Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów (stan w końcu grudnia 2010 r.), GUS, Warszawa 2011.

Bukowski M., Kołoch G., Lewandowski P., *Makrostruktura rynku pracy, szoki i instytucje*, [w:] *Zatrudnienie w Polsce 2007. Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*, M. Bukowski (red.), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim. Raport o realizacji Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku w latach 2006–2008, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2009.

Jarmołowicz W., Kalinowska-Sufinowicz B., *Niektóre egzo- i endogeniczne uwarunkowania wzrostu gospodarczego. Polska z przełomu wieków*, [w:] *Wzrost gospodarczy i polityka makroekonomiczna*, W. Kwiatkowska, E. Kwiatkowski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.

Kabath E., Tarkowski M., *Ogólna charakterystyka obszaru i poziomu rozwoju regionu*, w: *Regiony Polski. Województwo wielkopolskie*, II edycja, K. Gawlikowska-Hueckel (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk-Warszawa 2000.

Kalinowska B., *Równowaga między życiem zawodowym a rodzinnym w perspektywie makroekonomicznej*, [w:] *Równowaga praca – życie – rodzina*, C. Sadowska-Snarska (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2008.

Kalinowska B., *Sytuacja ludzi młodych na polskim rynku pracy*, [w:] *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, J. Sokołowski, Z. Przybyła (red.), Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki, Jelenia Góra 2007.

- Kalinowska-Nawrotek B.**, *Dyskryminacja kobiet na polskim rynku pracy*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
- Kalinowska-Sufinowicz B.**, *Wielkopolski rynek pracy lat 2000–2010 a model flexicurity*, raport opracowany w ramach projektu: „FLEXCORE – wielopłaszczyznowa promocja elastycznego rozwoju zawodowego w oparciu o ideę *Flexicurity* w Wielkopolsce”, Wielkopolski Związek Pracodawców Prywatnych, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2011.
- Kosztowniak A.**, *Międzynarodowe instytucje finansowe a kryzysy finansowe*, [w:] *Ekonomiczne problemy funkcjonowania współczesnego świata*, D. Kopycińska (red.), Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym*, Stan w dniu 30 VI 2010 r., GUS, Warszawa 2010.
- Portal Głównego Urzędu Statystycznego, www.stat.gov.pl.
- Pracujący w gospodarce narodowej w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.
- Roczniki Statystyczne Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa, wydania z lat 2000–2010.
- Roczniki Statystyczne Województwa Wielkopolskiego*, US w Poznaniu, Poznań, wydania z lat 2000–2010.
- Rynek pracy w województwie wielkopolskim w 2006 r.*, US w Poznaniu, Poznań 2007.
- Sytuacja na rynku pracy w województwie wielkopolskim w latach 2000–2007*, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 2009.
- Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2008 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.
- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013*, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2006.
- Wielkopolski rynek pracy w liczbach na przestrzeni lat 2000–2008*, Wielkopolski Urząd Pracy w Poznaniu, Poznań 2009.
- Wielkopolski rynek pracy wczoraj i dziś*, Wielkopolski Urząd Pracy, Poznań 2010.
- Wyźnikiewicz B., Peterlik M.**, *Dochody osobiste gospodarstw domowych. Poziom wynagrodzeń*, [w:] *Regiony Polski. Województwo wielkopolskie*, II edycja, K. Gawlikowska-Hueckel (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk-Warszawa 2000.

Wacław Jarmołowicz
Baha Kalinowska-Sufinowicz

**FUNCTIONING OF REGIONAL LABOUR MARKET
(THE CASE OF WIELKOPOLSKIE VOIVODSHIP IN YEARS 2000–2010)**

Abstract

Wielkopolskie Voivodship is the one of the best developing regions in Poland. Achieving of higher than average national economic ratios allows including Wielkopolskie Voivodship to economically stronger regions of Poland.

The main goal of the article is to present, analyse and evaluate the functioning of the regional labour market of Wielkopolskie Voivodship during 2000–2010 years, for example.

The analysis is based on three general aspects of labour markets: the level and structure of employment, the level of earnings and the level and structure of unemployment. These three qualities are presented in comparison to the average proper ratios in Poland and also in various sections according to demographic and social-economic features such as: sex, the level of education, economic sector and the others.